

SLOVENSKÝ JAZYK, PRIJÍMACIA SKÚŠKA DO PROGRAMU IBD, APRÍL 2011

1. Typickým znakom obdobia romantizmu je konflikt medzi realitou a:

- A. citmi   B. rozumom   C. predstavou   D. morálkou (1)

2. Prehovor jednej postavy v dialógu sa volá ..... (1)

3. Vyberte si z ponúknutých slov (*vina, príhoda, tvoja, prebolí, skale, pri*) a dajte ich do takého poradia (tvar slova prispôbte jeho okoliu), aby ste vytvorili

a) časť daktylo-trochejského verša v sylabotonicom prozodickom veršovom systéme (v poradí trochej + trochej + daktyl, slabiky zakreslite pomocou značiek – , U):

.....(4)

b) časť daktylského verša v časomiere (v poradí daktyl + daktyl, slabiky zakreslite pomocou značiek – , U)

.....(4)

4. Zakrúžkujte tie žánre, ktoré sú písané viazanou rečou:

- A. óda   B. novela   C. epigram   E. sonet   F. fraška (3)

Ukážka 1

Ústav genetiky a biotechnológie rastlín SAV sídli v Nitre. Po krátkej ceste tak dorazíme k budove kúsok od známeho výstaviska. Martin Hajduch nás vedie do laboratória, vedľa ktorého má kanceláriu.

Ukazuje nám banky a rôzne nástroje, pomocou ktorých analyzujú rastliny - chýba len Ľudovít Škultéty z Virologického ústavu SAV s kľúčovým hmotnostným spektrometrom - sú v Bratislave. Jednu z nádob sa nám dokonca pri fotení podarí zhodiť. Síce nepraskne, no roztok v nej citlivý na akékoľvek otrasy sa už použiť nemôže.

Aj keď skúmané vzorky možno neprežijú novinárov, prežijú v zlých podmienkach. A Hajduch s tímom skúmajú, ako je to vôbec možné. „Zaoberáme sa novou vedeckou disciplínou, ktorá sa rozvíja približne posledných desať rokov," hovorí biogenetik. Skúma proteóm, akýsi protipól ku genómu. Kým genóm tvorí súbor génov, proteóm je zhrnutie všetkých proteínov v organizme. „Proteíny sú obrazom metabolickej aktivity organizmu," vysvetľuje vedec.

„A my skúmame rastliny. Analyzujeme stovky proteínov v semenách a na základe toho skladáme mozaiku, aké procesy prebiehajú vo vývoji a vývine semena."

Presnejšie, medzinárodný tím sa snaží zistiť, ako sa rastliny prispôbujú rádioaktívite. Rastliny, ktoré aj po obrovskej jadrovej katastrofe z černobyľskej oblasti nikdy nezmizli. Na políčkach preto vedci skúmajú aj semená sóje a ľanu.

„Semená nie sú rádioaktívne, ale zvyšok rastliny je," zdôrazňuje Hajduch. „Rastliny si chránia budúce generácie rastlín. Toto sme potvrdili."

Vedci tiež zistili, že rastliny žijúce v kontaminovanej pôde produkujú trochu iné množstvá proteínov. Viac napríklad betaínu, ktorý slúži na ochranu pred rádioaktivitou.

(T. Prokopčák: V zamorenom Černobyle sa darí rastlinám. In SME, sobota 19. 3. 2011)

Úlohy k ukážke 1

1. Uved'te, ktorý slohový postup je použitý v prvých dvoch odsekoch ukážky 1.

..... (1)

2. Napíšte, akými vetnými členmi sú v prvej vete ukážky 1 slová:

genetiky – .....
v Nitre – ..... (2)

3. a) Vypíšte z ukážky 1 cudzie synonymum k nasledujúcim slovám.

odbor – .....
telo – .....
pohroma – ..... (3)

b) Zakrúžkujte číslo, ktoré je správnou odpoveďou na otázku, z koľkých slabík sa skladá slovo *mozaika*: 3, 4 (1)

4. Vypíšte z ukážky 1 cudzie opozitá k nasledujúcim slovám.

zovšeobecnenie – .....
nezávadný – ..... (2)

5. V ukážke 1 je použitý štýl (zakrúžkujte):

a) iba náučný   b) náučný a publicistický   c) náučný a rečnícky   d) iba publicistický
e) publicistický a umelecký   f) rečnícky a výkladový   g) výkladový a rozprávací (1)

6. Zakrúžkujte tvrdenia, ktoré nie sú vzhľadom k ukážke 1 správne.

A. Biogenetik Ludovít Škultéty sa vyjadril k pokusom Virologického ústavu SAV, že sa novou vedeckou disciplínou zaoberajú už desať rokov.

B. Proteóm je objektom skúmania Virologického ústavu SAV, pretože obsahuje proteíny, ktoré pomáhajú rastlinám prežiť aj v podmienkach zvýšenej rádioaktivity.

C. Ústav genetiky a biotechnológie rastlín SAV v Nitre skúma látky v organizmoch rastlín, ktoré prežili zvýšenú rádioaktivitu v postihnutých oblastiach Černobyľu.

D. Výsledkom vedeckého skúmania je poznanie, aké proteíny obsahujú rastliny, ktoré ostali zachované aj po zasiahnutí zvýšenou dávkou rádioaktivity v oblastiach zastavaných elektrárňami.

E. V ústave genetiky a biotechnológie rastlín SAV v Nitre sa skúmajú semená rastlín, ktoré na rozdiel od zvyšku rastlín obsahujú genómy, ktoré naznačujú schopnosť rastliny prispôbiť sa zvýšenej rádioaktivite, a preto po obrovskej jadrovej katastrofe z černobyľskej oblasti nikdy nezmizli.

(6)

Ukážka 2

Atlantída sa po prvýraz objavila **už** v Antickom Grécku. A dodnes o nej nevieme oveľa viac. Staroveký Filozof Platón však údajne spísal rozprávanie istého Solónu ktorému legendu o bájnej krajine prezradili kdesi v Egypte.

Mala hovoriť o bohatej a vyspelej ľudskej civilizácii ktorá pred viac než jedenásttisíc rokmi jestvovala kdesi za Herkulesovými stĺpmi. No potom prišla obrovská prírodná katastrofa pravdepodobne zemetrasenie s nasledujúcimi vlnami cunami a civilizáciu úplne zmietli.

Toľko **aspoň** tvrdí legenda, no vo vedeckých kruhoch je existencia tejto bájnej krajiny zaraďovaná kdesi medzi dávnoveký príchod Mimozemšťanov a telepatiu.

Stále sa však nájde dost' dobrodruhov, ktorí chcú dávnu vyspelú kultúru nájsť. Niekedy aj medzi samotnými vedcami.

So svojim údajným objavom bánej civilizácie teraz prišiel napríklad Richard Freund zo súkromnej americkej University of Hartford.

Atlantída vraj ležala v Španielsku, na území dnešného národného parku Doñana. Ten patrí do zoznamu svetového dedičstva .....(UNESCO).

(T. Prokopčák: *Objavili Atlantídu. Už zase.*)

Úlohy k ukážke 2

a) Opravte chyby v prvých troch odsekoch ukážky 2.

(7)

b) Krížikom rozhodnite, či je tvrdenie správne, alebo nesprávne:

Tvrdenie	správne	nesprávne
V prvej vete ukážky 2 je epiteton.		
V prvej vete ukážky 2 je vetný základ.		
V 1. odseku ukážky 2 je vedľajšia veta prívlastková.		
Slovo „dávnoveský“ vzniklo odvodením.		
Ukážka je rozprávaním.		
Hrubo vyznačené slová sú častice.		
Slovné spojenie „So svojim údajným objavom...“ je napísané gramaticky správne.		

(7)

c) Dopíšte do ukážky 2 správny tvar slova (uvedené v zátvorke).

(1)

Ukážka 3

Jedným z hlavných poslaní detektívok je okrem zábavy vytváranie ilúzie, že na všetky odpovede a otázky existujú riešenia, o ktoré je v skutočnom živote núdza. Je jasné, že rozuzlenie záhady pôvodu obľúbených hrdinov čitateľov veľmi potešilo.

Penzlerova myšlienka bola odsúdená od začiatku na úspech a po určitom čase sa rozhodol vydať antológiu týchto skíc. Prehliadka je knihou odpovedí pre milovníkov detektívok na všetky otázky, ktoré sa dovtedy nemali koho opýtať.

Rovnako zaujímavé ako rozprávanie „od Adama“ o slávnych fiktívnych deduktívnych mozgoch je aj sledovanie vývoja, akým tento žáner prešiel. Samozrejme, že na 375 stranách je možné zachytiť len nepatrný výrez z dejín kriminálnych románov, no aj ten postačí.

Archetyp vyšetrovateľa zločinu, či už súkromného detektíva, policajného inšpektora alebo forenzného vedca, sa v priebehu rokov menil so zrýchľujúcou sa dynamikou. Britské klaustrofóbne či asexuálne detektívky vystriedala rozľahlá krajina a rozkošatené, komplikované zápletky. Hrdinovia už nemali prepadnutú tvár a sivastú pokožku, boli realistickejšie. Vyšetrovateľmi sa stali ortodoxná židovka, investigatívny rabín, podobne založený katolícky kňaz a dokonca homosexuál – to by bolo pred pár desaťročiami priam nemysliteľné.

Detektívky teda nestagnovali a nijakým spôsobom nezaostávali za inými žánrami. Menili sa aj osudové ženy z (nielen) kriminálnych románov. Chladné a odmerané Britky vystriedali krehké tuberkulózne individua s clivými očami. Neskôr vznikali nespútané divošky rozvášnené psychotropnými látkami, až sme sa napokon okľukou cez labilné dievčiny trpiace depresiami (tie sa však nijako nevyučovali s ich mysterióznou krásou) dostali k sebavedomým a emancipovaným ženám, ktoré navyše vedia sofistikovane súložiť.

(Z. Demjánová: *Vývraždiť sa až k čitateľom, úryvok*)

Úlohy k ukážke 3

1. Vypíšte z ukážky 3 cudzie ekvivalenty slov:

predstava - ..... výber - .....
zdanlivý - ..... praforma - .....
súdny - ..... chorobný strach -.....
pravoverný - ..... pátrajúci - .....
zrovnoprávnený - ..... technicky zložitý - .....

(10)

2. Zakrúžkujte tvrdenia, ktoré sú vyjadrením podstaty/zmyslu ukážky 3.

A. Vyšetrovatelia v detektívnych príbehoch nie sú nerealistickí, v ich genéze nie je badať vývoj z hľadiska hodnotenia realistického/nerealistického protagonistu, aj keď vývoj tohto prvku fabuly zaznamenávame.

B. Uvedený text je písaný výkladovým slohovým postupom, ktorého cieľom je vysvetliť/ objasniť vývoj detektívnych príbehov.

C. V detektívnych príbehoch Penzler odhaľuje zmenu v prístupe tvorby na úrovni konzervatívny – liberálny.

D. V uvedenom texte je použitých veľa cudzích výrazov, čo je jedným z typických znakov odborného štýlu.

E. Sú to otázky vývoja žánru, pribúdania nových a netradičných prvkov fabuly pre klasické príbehy, čo Penzler vo svojej štúdii ponúka, v dôsledku čoho sú príbehy viac realistické.

F. Detektívne príbehy nestagnujú vo vytváraní ilúzie, že všetko má svoje riešenie.

(6)

3. Uveďte druh prvého a druhého súvetia v ukážke 3. Pomenujte typy vedľajších viet:

prvá veta - .....
druhá veta -..... (5)

Ukážka 4

Divadelná premiéra

Čakanie na Gotta

Novú komédiu s podtitulom „Godot nikdy neprišiel, ale iní prichádzajú stále“ uvedie bratislavské divadlo GUnaGU. Hra sa odohráva v televíznom prostredí, ktoré vyrába za noc celebrity a ovplyvňuje dianie v celej spoločnosti. Autor a režisér je Karol Vosátka, kostýmy pripravila Renáta Ormandíková. Účinkujú Slávka Halčáková, Zuzana Porubjaková, Viktor Horján a ďalší. Premiéra je zajtra, prvé reprízy v nedeľu a pondelok.

piatok 4. 3. 2011 | (zf)

Úlohy k ukážke 4

1. Uveďte, ako sa jedným slovom označí posledné uvedenie divadelného predstavenia:

.....(1)

2. Uveďte jeden zo žánrov drámy, ktorého cieľom je iba baviť divákov:

.....(1)

3. Uveďte žáner drámy, ktorého cieľom je kritizovať javy reality:.....(1)

Ukážka 5

Splatiť dlh voči Tatarkovi

Cena Dominika Tatarku je určená autorovi za výnimočné literárne dielo, ktoré naplňa humanistické tradície slovenskej kultúry a v tomto zmysle nadväzuje na Tatarkov duchovný odkaz. Pravda, hrozbu, že sa tento duchovný odkaz stane frekventovanejší a známejší ako jeho samotná tvorba, si uvedomuje aj čerstvá laureátka.

„Už dvadsať rokov ho možno vydávať, ale stále sú tu veľké resty. Tatarku treba naplno vrátiť do slovenskej literatúry, nielen skompletizovaním jeho diela, ale aj jeho kritickou reflexiou,“ zdôraznila vo včerajšej osláveneckej eseji. „Minulosť by sme nemali hádzať za hlavu, naopak, treba sa snažiť trvalé a časom overené hodnoty pestovať a kultivovať.“

Úkryt v záhrade

Mojžišová, tretiu osobnosť z oblasti vizuálneho umenia, ktorá sa stala držiteľkou tejto ceny, viazali k Tatarkovi aj blízke priateľské vzťahy.

„Poznali sme sa dlho a veľmi dobre. K výnimočným spoločným zážitkom patrilo nesporene prvý pookupačný týždeň v auguste 1968,“ povedala včera pre SME. „Keď sa rozšírilo, že ho hľadajú, ukryli sme ho v záhrade mojich rodičov. Tam aj prespával, tam sme mu nosili jedlo a tam aj nadiktoval svoju protiokupačnú výzvu, ktorá odznela v slobodnom rozhlase.“

A. Balogh: Baudelaire by mal radosť. My ju máme. In SME, utorok 15. 3. 2011, úryvok.

1. Označte nepravdivé výroky viažuce sa k ukážke 5.

A. Dominik Tatarka je prvým laureátom Ceny Dominika Tatarku ako slovenský spisovateľ 20. storočia za humanistický prístup k tradíciám na Slovensku.

B. Tatarkove dielo treba skritizovať, aby bolo možné vrátiť do slovenskej literatúry jeho duchovný odkaz.

C. V ukážke 5 je použitý informačný slohový postup.

D. Iva Mojžišová je v poradí tretou držiteľkou Ceny Dominika Tatarku. (4)

2. Uveďte, aký typ viet z hľadiska modality sa nachádza v ukážke 5.

..... (1)

Ukážka 6

Takže ty si, priateľ môj drahý, meral celú tú dlhú cestu až z Viedne, len aby si sa ma opýtal, prečo je v Bukurešti na uliciach tak veľa psov, a to dokonca aj v centre? Hovoríš, že podľa odhadov v Bukurešti, ktorá má niečo vyše dvoch miliónov/ dva milióny obyvateľov, je trisotísíc túlavých psov a denne dôjde približne k päťdesiatim prípadom pohryznutia - tie čísla si našiel v novinách.

Šokujúca štatistika a určite aj pravdivá.

Prepáč, že ti to takto poviem, ale určite si cudzinec a určite si tu po prvýkrát, keď sa pýtaš na psov. Nepovedal by som, že si naivný, ibaže toto je to, čo si zahraniční návštevníci všimnú

ako prvé: nemožná dopravná situácia a túlaví psi. Stavím sa, že o takomto čase ti to muselo trvať aj dve hodiny, kým si sa dostal **z letiska/ s letiska až k môjmu/ ku môjmu** domu, aj keď normálne by to nezabralo viac než tridsať minút'. Však mám pravdu? No jasné. Rumuni sú už zvyknutí. Radšej sa vozia v autách, aj keby mali ísť **slimačím/slimačím** tempom.

Miestni ľudia si nás už ani nevšímajú, a ak nás aj zaregistrujú, ako keby nás – na rozdiel od teba – ani nepovažovali za problém. Ako vidíš, človek si časom zvykne na všetko, dokonca aj na tisíce psov v jednom, dalo by sa povedať, z hlavných miest **európskej Únie/ Európskej únie/Európskej Únie**.

Súhlasím s **tebou/Tebou**, že my, cani, patríme k ľuďom, kým ich nehryzieme. A súhlasím s tebou aj v tom, že nie je bežné vidieť tisíce psov potulovať sa ulicami, povedzme, Berlína, Paríža alebo **nedajbože/nedaj Bože** Viedne. Mimochodom, počul som, že Viedeň je pre psov hotový raj. Nielenže psi neobťažujú obyvateľov Viedne tým, že by ich, prepáč za výraz, výkaly... boli všade na chodníkoch toho krásneho mesta, ale dámy ich vodia so sebou do **kaviarni/kaviarní** a čašníci im tam nosia vodu. Ba čo viac, je celkom bežné vidieť psíka, ako sedí v **paničkinom/paničkynom** lone a papká **kexíky/keksíky** zo svojho vlastného tanierika - ak sa teda dá veriť takýmto táraninám. Prikyvuješ?! Ach, to teda blaží moje srdce, že na tomto ukrutnom svete existuje také miesto! Tam sa určite netúlajú po uliciach **bezprízorné/ bezprízorné** tlupy psov.

(S. Drakulić: *Život pod psa, úryvok*)

1. Podčiarknutý výrazový prostriedok v poslednom odseku ukážky 6 je:

- A. metonymia   B. personifikácia   C. epizeuxa   D. epiteton (1)

2. Pomenujte nepravidelnosti v stavbe viet:

a) *Šokujúca štatistika a určite aj pravdivá*..... (1)

b) *Miestni ľudia si nás už ani nevšímajú, a ak nás aj zaregistrujú, ako keby nás – na rozdiel od teba – ani nepovažovali za problém*.....(1)

3. V ukážke 6 sú vyznačené dvojice slov/slovných spojení, pričom jedna voľba nie je správna.

Podčiarknite správnu voľbu! (10)

4. a) Identifikujte v prvom odseku ukážky 6 typ reči (podčiarknutá veta). Pomenujte ju.

..... (1)

b) Napíšte, či uvedený typ reči patrí do pásma postáv alebo pásma rozprávača.

..... (1)

5. Vypíšte z ukážky 6 slovo, ktorým rozprávač pomenováva skupinu obyvateľov, ku ktorej patrí:

..... (1)

6. Zdrobneniny/deminutíva vyskytujúce sa v poslednom odseku ukážky 6 vyjadrujú:

- A. pozitívny vzťah rozprávača k svojmu objektu vnímania
B. negatívny vzťah rozprávača k svojmu objektu vnímania
C. ironický vzťah rozprávača k svojmu objektu vnímania
D. neutrálny vzťah rozprávača k svojmu objektu vnímania (1)